

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

**ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ
7, 1993**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1997

ΠΡΟΜΑΧΩΝΑΣ - ΤΟΡΟΛΝΙΤΣΑ:
ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΟΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ

Ο προϊστορικός οικισμός Προμαχώνας-Τορολνιτσα βρίσκεται 6 χλμ. δυτικά του χωριού Προμαχώνας και 2 χλμ. νοτιοανατολικά του χωριού Τορολνιτσα, στον πρώτο αναβαθμό πάνω από την κοιλάδα του Στρυμόνα στις βορειοανατολικές υπώρειες του όρους Κερκίνη¹. Από την επιφανειακή έρευνα η συνολική έκτασή του υπολογίζεται στα 42 στρέμματα, από τα οποία τα 2 βρίσκονται στη Βουλγαρία. Για το λόγο αυτόν και παρά το γεγονός, ότι τέμνεται ανισομερώς σε δύο μέρη από το ελληνοβουλγαρικό σύνορο, του δόθηκε η πιο πάνω αναφερόμενη διπλή ονομασία. Η διεξαγωγή ανασκαφής σε απόσταση μόλις 2 μ. από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση, καθώς χρειάστηκε να ξεπεραστούν πολλές δυσκολίες που συναντώνται σε τέτοιους ειδικούς χώρους (Σχ. 1)².

Η ανασκαφή διεξήχθη σε τέσσερις τομές (Α-Δ) σε απόσταση λίγων μέτρων από τη μεθοριακή γραμμή (Εικ. 1) και διήρκεσε 4 εβδομάδες³. Στην τομή Β έφθασε σε

1. Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη - Ι. Ασλάνης - Φ. Κωνσταντοπούλου, ΑΕΜΘ 6, 1992, 561-575.

2. Η θέση βρίσκεται σε μια στρατιωτικά ελεγχόμενη περιοχή, όπου είναι αδύνατη η συστηματική επιφανειακή έρευνα. Εντοπίστηκε τυχαία το 1979 από τη δασκάλα του χωριού Τορολνιτσα, αλλά μόλις το 1980 η Η. Τοδορονα με τον J. Bojatziev από το Αρχαιολογικό Ινστιτούτο της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών στη Σόφια άρχισαν ανασκαφές στο τμήμα του οικισμού που βρίσκεται στη Βουλγαρία υπολογίζοντας τη συνολική έκταση του οικισμού περί τα 4-5 στρέμματα. Κατά την πορεία των εργασιών τους διαπιστώθηκε ότι ο οικισμός δεν απλωνόταν σε ολόκληρο το γήλοφο που εκτεινόταν στη βουλγαρική πλευρά και ότι η ανασκαφή τους, αν και κάλυπτε έκταση περίπου 700 τ.μ., δεν έδινε μια σαφή εικόνα της οργάνωσης του οικισμού. Για το λόγο αυτόν κρίθηκε αναγκαία η δημιουργία ενός κοινού, του πρώτου, ελληνοβουλγαρικού ανασκαφικού προγράμματος, το οποίο θα περιλάμβανε τη διεξαγωγή ανασκαφής στο ελληνικό τμήμα, την από κοινού μελέτη του υλικού και την κοινή δημοσίευση των αποτελεσμάτων. Την έναρξη του πρώτου μέρους του προγράμματος (ανασκαφή στον ελληνικό τομέα) ανακοίνωσε ένα χρόνο πριν η Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη. Το χειμώνα του περασμένου έτους (1993) έγινε η πρώτη επίσκεψη στο χώρο, τόσο στο ελληνικό όσο και στο βουλγαρικό τμήμα, όπου διαπιστώθηκε η πραγματική έκταση του οικισμού και ότι τελικά μόνον η ανατολική άκρη του βρισκόταν στον βουλγαρικό τομέα.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσω τη συμβολή των υπεύθυνων για την περιοχή αξιωματικών. Το ενδιαφέρον τους για την πορεία της ανασκαφής διατηρήθηκε αμείωτο και εκφράστηκε με συχνές επισκέψεις σε όλη τη διάρκεια των εργασιών. Κορυφώθηκε μάλιστα με την επίσκεψη του διοικητή της μεραρχίας.

3. Τομεάρχες ήσαν η Β. Γκιούνη στην τομή Α, η Ντ. Αμοιρίδου στην τομή Β, η Μ. Μπούρα, την οποία μετά την αναχώρησή της αντικατέστησε η Α. Πύρσου, στην τομή Γ και η Ρ. Χρηστίδου στην τομή Δ. Την αποτύπωση των αρχιτεκτονικών καταλοίπων έκαναν οι φοιτήτριες της αρχιτεκτονικής Β. Μπραούζου και Μ. Φωτούδη. Σε όλους αυτούς απευθύνονται θερμές ευχαριστίες και από τη θέση αυτή. Ιδιαίτερη μνεία αρμόζει στον Π. Τζανετάκη, συντηρητή στην ΙΗ' Εφορεία Καβάλας, ο οποίος με την πείρα, την οξυδέρκεια και τις τεχνικές γνώσεις του συνεισέφερε τα μέγιστα κατά τη διάρκεια της ανασκαφής.

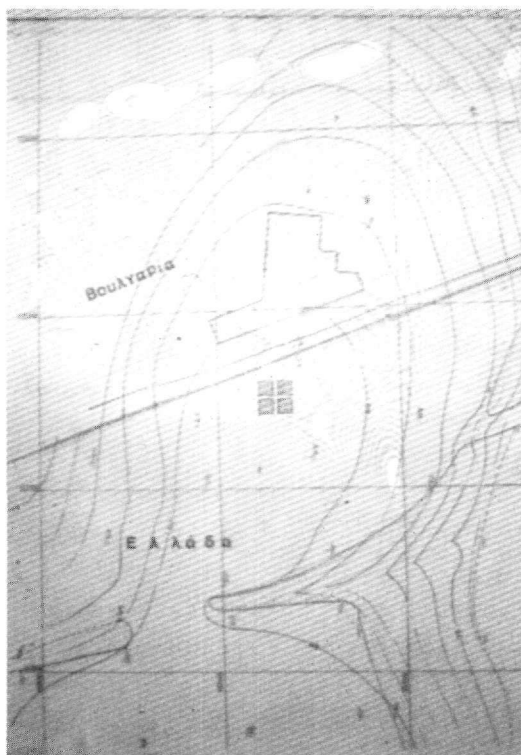
βάθος 0,50 μ. και στις άλλες τρεις Α, Γ και Δ μεταξύ 0,40 και 0,45 μ.⁴. Σύμφωνα με τις πληροφορίες από την ανασκαφή που είχε ήδη γίνει παλαιότερα στον βουλγαρικό τομέα και που μας παρείχαν με άριστο πνεύμα συνεργασίας οι Βούλγαροι συνάδελφοι⁵, μέχρι βάθος 0,15 μ. υπήρχε στρώμα κατοίκησης ισχυρά διαβρωμένο και διαταραγμένο από την άροση. Το στρώμα αυτό το έχουν ονομάσει Horizont 0. Η ίδια και μεγαλύτερη διαταραχή ίσως από βαθύτερη άροση διαπιστώθηκε και στον ελληνικό τομέα. Δεν εντοπίστηκαν σαφή αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, αλλά μεμονωμένες συγκεντρώσεις οστράκων κεραμικής, όπως π.χ. στην ανατολική πλευρά της τομής Γ (Εικ. 2). Από το ίδιο στρώμα θα πρέπει να προέρχονται δύο μεγάλες πέτρες με κοιλότητα, πιθανότατα όλμοι θύρας, ριγμένες στην άκρη του αγρού (Εικ. 3, άνω δεξιά). Στην επιφάνεια του ανασκαπτόμενου χώρου βρέθηκε επίσης κεφαλή πήλινου ειδωλίου με φυσιοκρατικά χαρακτηριστικά (Εικ. 4). Μία πανομοιότυπη, αλλά λίγο

4. Το ανασκαφικό σύστημα που χρησιμοποιήθηκε βασίζεται στην αρχή της ανασκαφής με οριζόντιες πάσσες με παράλληλη διατήρηση των αρχιτεκτονικών καταλοίπων. Έχει ως βάση το αντίστοιχο που χρησιμοποιήθηκε κατά την ανασκαφή του Καστανά (B. Hansel, Kastanas. Die Grabung und der Baubefund, PAS 7, I, 40 κ.εξ.), προσαρμοσμένο στις συγκεκριμένες συνθήκες. Σύμφωνα με αυτό, η αφαίρεση του χώματος γίνεται με οριζόντιες πάσσες, το πάχος των οποίων ποικίλλει κατά περίπτωση από 0,5 μέχρι 0,15 μ. Αν κατά την αφαίρεση της πάσσας το χώμα αποκτήσει διαφορετική σύσταση από αυτή που έχει προσδιοριστεί αρχικά, δεν αφαιρείται, αλλά παρακάμπτεται και παραμένει για ειδικότερη μελέτη. Το τμήμα αυτό, που συνήθως είναι συστάδα ψημένου ή άψητου πηλού, αποτυπώνεται και, αν δεν αποτελεί συγκεκριμένο αρχιτεκτονικό μέλος (π.χ. πηλότοιχο) αφαιρείται με ιδιαίτερη πάσα, το βάθος της οποίας έφθανε αυτό της αρχικής. Η αποκαλυπτόμενη επιφάνεια της τομής καθαρίζεται, φωτογραφίζεται και σχεδιάζεται. Τέλος σημειώνεται το βάθος σε ορισμένα επιλεγμένα σημεία της επιφάνειας, ιδιαίτερα όπου για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, δεν ήταν οριζόντια. Τέτοια σημεία είναι κυρίως πέτρες, εστίες, πασσαλότρυπες κ.ά. Στη συνέχεια η επιφάνεια διαχωρίζεται ανάλογα με το χρωματισμό και τη σύσταση του χώματος σε Ανασκαφικές Ενότητες Ευρημάτων (ΑΕΕ), οι οποίες αριθμούνται και η τομή είναι έτοιμη για την αφαίρεση της επόμενης πάσσας. Η αφαίρεση του χώματος γίνεται κατά τμήματα που είναι αριθμημένα και με τον τρόπο που προαναφέρθηκε (ΑΕΕ). Ο αριθμός κάθε Ενότητας Ευρημάτων (Αριθμ. ΕΕ) ακολουθεί πλέον όλα τα ευρήματα και ιδιαίτερα την κεραμική. Τα μικροαντικείμενα και τα βοτανολογικά δείγματα ή τα δείγματα άνθρακα για χρονολόγηση, επειδή έχουν ειδικότερες μετρήσεις λαμβάνουν επί πλέον και αριθμό καταχώρησής τους στα συγκεκριμένα βιβλία (π.χ. βιβλίο μικροαντικειμένων).

Τα ευρήματα μεταφέρονταν καθημερινά στα Λουτρά Σιδηροκάστρου, όπου γίνεται και η επεξεργασία της κεραμικής. Μετά το πλύσιμο η κεραμική απλωνόταν σε τετράγωνα, όπου γινόταν ο διαχωρισμός της κεραμικής σε χαρακτηριστική και μη. Κάθε τετράγωνο δεχόταν κεραμική από μία μόνο Ανασκαφική Ενότητα Ευρημάτων. Τα τετράγωνα σε οριζόντια διεύθυνση ανήκαν στην ίδια πάσα. Με τον τρόπο αυτόν υπάρχει δυνατότητα ελέγχου, αν δύο ή περισσότερες ενότητες που ανήκουν σε διαφορετικές πάσσες, περιέχουν όστρακα του ίδιου αγγείου, όπως διαπιστώθηκε σε ορισμένες περιπτώσεις. Στη φάση αυτή των εργασιών συμμετείχαν διαδοχικά οι φοιτήτριες αρχαιολογίας του ΑΠΘ Ε. Γκιούρα και Χρ. Μπεχτσή. Με την καταγραφή του αριθμού της ενότητας ευρημάτων (Αριθμ. ΕΕ) στα όστρακα της χαρακτηριστικής κεραμικής και με την τοποθέτηση των ευρημάτων στην αποθήκη του αρχαιολογικού μουσείου Σερρών έληξε η ανασκαφική περίοδος για το 1993.

Η διαμονή της ομάδας στις άριστες και φιλόζενες εγκαταστάσεις των Λουτρών Σιδηροκάστρου έγινε δυνατή χάρη στο δήμαρχο Σιδηροκάστρου Σωκράτη Καρύδα, πτυχιούχου του τμήματος Αρχαιολογίας και Τέχνης του ΑΠΘ, ο οποίος όχι μόνο παρεχώρησε σχεδόν δωρεάν άνετους χώρους ενδιαιτήσης, αλλά συνέβαλε σημαντικά και στην εξεύρεση χώρου αποθήκευσης και επεξεργασίας του υλικού. Εκ μέρους της ανασκαφικής ομάδας εκφράζονται και από τη θέση αυτή θερμότερες ευχαριστίες.

5. Η βοήθεια των Βουλγάρων συναδέλφων και υπευθύνων της ανασκαφής του βουλγαρικού τομέα Η. Todorova και J. Bojadziew υπήρξε άμεση και ουσιαστική. Τους ευχαριστούμε θερμά και από τη θέση αυτή.

Σχ. 1. Τοπογραφικό σχέδιο του προϊστορικού οικισμού Προμαχώνας-Topolnitsa στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα. Διακρίνονται ο ελληνικός και ο βουλγαρικός ανασκαφικός τομέας.

μικρότερη σε μέγεθος κεφαλή πήλινου ειδωλίου και κομμάτια από το σώμα του βρέθηκαν σε απόσταση περίπου 10 μ., στη βουλγαρική πλευρά. Οι Βούλγαροι συναδέλφοι υπολογίζουν το ύψος του ειδωλίου στα 0,40 μ. Αναλογικά η κεφαλή που βρέθηκε στον ελληνικό τομέα θα μπορούσε να αντιστοιχεί σε ειδώλιο ύψους τουλάχιστον 0,50 μ.

Έχοντας ως στόχο τον εντοπισμό περισσότερων αρχιτεκτονικών καταλοίπων στο ανώτερο στρώμα, τα οποία συνδυαζόμενα με εκείνα της βουλγαρικής πλευράς να δώσουν μια πληρέστερη εικόνα του οικισμού, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή κατά την αφαίρεση των επιχώσεων αυτού του στρώματος. Σε όλες τις τομές εντοπίστηκαν μόνο συστάδες φημένου και συχνότερα άψητου πηλού που ήταν πιθανότατα σωροί αναμοχλευμένοι από την άροση. Διάσπαρτα ήταν επίσης και κομμάτια σκληρού πηλού που προέρχονταν από την επιφάνεια εστιών. Τι θα μπορούσε να περιλαμβάνει το στρώμα αυτό, μαρτυρεί μία ημικυκλική ή κυκλική εστία με περιχείλωμα στην άκρη, τμήμα της οποίας αποκαλύφθηκε μόλις 0,10 μ. κάτω από την επιφάνεια στη βορειοανατολική γωνία της τομής Α (Εικ. 3). Διασώθηκε από την άροση, γιατί βρισκόταν στην ακαλλιέργητη ζώνη έξω από το χωράφι, δίπλα στο αυλάκι-σύνορο.

Το επόμενο στρώμα, Horizont 1 κατά τους Βούλγαρους συναδέλφους, έφθανε στον βουλγαρικό τομέα μέχρι βάθος 0,50 μ. Η ανασκαφή στον ελληνικό τομέα

(τομές Α, Γ, Δ) έφθασε σε βάθος 0,40-0,45 μ. και μόνο στην τομή Β στο 0,50 μ., όπου εντοπίστηκαν τα πρώτα ίχνη κτισμάτων. Πρόκειται για 5 πασσαλότρυπες διαταγμένες στη σειρά, οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελούν τμήμα τοίχου (Εικ. 5). Η κατεύθυνσή τους από ΝΔ στα ΒΑ συμπίπτει με εκείνη των κτισμάτων του ίδιου στρώματος που αποκαλύφθηκαν στον βουλγαρικό τομέα.

Στα ευρήματα περιλαμβάνονται όστρακα αγγείων, εργαλεία οστέινα (Εικ. 6), λίθινα —κυρίως λεπίδες από τοπικό πιθανότατα πυριτόλιθο— (Εικ. 7) και διάφορα άλλα αντικείμενα καθημερινής χρήσης (π.χ. σφονδύλια) (Εικ. 8) αλλά και ειδώλια (Εικ. 9).

Στην κεραμική επισημάνθηκε για πρώτη φορά στον ελλαδικό χώρο μια συγκεκριμένη κατηγορία γνωστή στη διεθνή βιβλιογραφία ως κεραμική με γραπτή διακόσμηση Bitum⁶ (Εικ. 10). Η διακόσμηση γίνεται με μαύρη παχύρρευστη οργανική ύλη πάνω σε ερυθρόχρωμο επίχρισμα⁷. Προέρχεται από το φλοιό σημύδας, όπως λέγεται κοινώς η Βετούλη. Η χρήση αυτής της οργανικής ύλης είναι γνωστή και στην κεντρική Ευρώπη, όπου όμως συχνά καλύπτει μεγάλο μέρος της επιφάνειας των αγγείων.

Άλλες κατηγορίες κεραμικής συμβάλλουν στο συγχρονισμό του Προμαχώνα με γειτονικούς οικισμούς. Η κεραμική τύπου Αχροποτάμου έχει περιορισμένο χώρο εξάπλωσης και συγκεκριμένη διάρκεια εμφάνισης χαρακτηρίζοντας την περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας⁸ (Εικ. 11). Η κεραμική τύπου Gradeshnitsa (Εικ. 12) συναντάται μεν σε οικισμούς της Ανατολικής Μακεδονίας, αλλά χαρακτηρίζει τη βορειοδυτική Βουλγαρία, όπου ονοματίζει μια ολόκληρη φάση της Νεότερης Νεολιθικής (φάση Gradeshnitsa)⁹. Περιλαμβάνει εγχάρακτα διακοσμητικά θέματα από μεγάλες καμπύλες ή σπειροειδείς μαιάνδρους. Στις τομές Α-Δ συνυπήρχε στις ίδιες επιχώσεις με την κεραμική τύπου Αχροποτάμου.

Ένα όστρακο με εγχάρακτη διακόσμηση, γνωστή ως Notenkopfverzierung (Εικ. 13), η οποία είναι τυπική για τη Linearbandkeramik της Κεντρικής Ευρώπης, βρέθηκε στις βαθύτερες επιχώσεις της τομής Β¹⁰.

Σύμφωνα με τις στρωματογραφικές παρατηρήσεις σε συνδυασμό με τις πληροφορίες των Βουλγάρων συναδέλφων, οι επιχώσεις που ανασκάφηκαν κατά την περίοδο 1994 στον ελληνικό τομέα του Προμαχώνα, ανήκουν στα δύο ανώτερα στρώ-

6. Για την κεραμική με διακόσμηση Bitum βλ. N. Kalicz - P. Ratzky, *The Late Neolithic of the Tisza Region: A survey of recent archaeological research*, στο: *The Late Neolithic of the Tisza Region*, κατάλογος έκθεσης, 1987, 19 κ.εξ.

7. Την προέλευση από οργανική ύλη επιβεβαίωσε και ο Γ. Μανιάτης από το Εργαστήριο Αρχαιομετρίας του Δημόκριτου, τον οποίο ευχαριστούμε θερμά.

8. Για την κεραμική τύπου Αχροποτάμου βλ. C. Renfrew - M. Gimbutas - S. Elster (eds), *Excavations at Sitagroi*, *Mon. Arch.* 13, 1986, 353, Σ. Αρβανιτίδου, *Κεραμική τύπου Αχροποτάμου στη ΝΔ Βουλγαρία και ΒΑ Ελλάδα*, διπλ. εργ., υπό έκδοση, πίν. 1.

9. Για τη φάση Gradeshnitsa βλ. H. Todorova, *Kammenomednata Epoxa v Bulgaria*, 1979, 123 κ.εξ.

10. Για τη Notenkopfverzierung βλ. N. Kalicz - J. Makkay, *Die Linearbandkeramik in der grossen ungarischen Tiefebene*, *Stud. Arch.* 7, 1977. H. Müller-Karpe, *Hanrbuch der Vorgeschichte*, Band II, 1, 163, Band II,2 πίν. 162, A19-26, B1-2, πίν. 186,19, πίν. 197, P2-7, πίν. 241, E4 F4.7.

ματα του οικισμού, τα οποία αντιστοιχούν στους «ορίζοντες» 0 και 1 του βουλγαρικού τομέα. Η παρουσία συγκεκριμένων τύπων κεραμικής (Ακροποτάμου, Gradeshnitsa, Notenkopf) και η διάρκεια εμφάνισής των στον ευρύτερο χώρο επιτρέπουν τη χρονολογική τοποθέτηση των στρωμάτων αυτών στο πέρασμα από την 6η στην 5η χιλιετία π.Χ. Ακριβέστερα μάλιστα, η παρουσία της Notenkopfverzierung επιτρέπει την οριοθέτηση του κατώτερου στρώματος στην τομή Β μέχρι το 4900 π.Χ. περίπου¹¹. Ακολουθεί το υπερκείμενο, διαταραγμένο από την άροση, στρώμα. Οι εκτιμήσεις αυτές προέρχονται από μια πρώτη μελέτη του υλικού και δίνονται με κάθε επιφύλαξη. Την ίδια χρονολόγηση δίνουν και τα δείγματα άνθρακα από τον βουλγαρικό τομέα¹².

Όπως φάνηκε, έστω και σε αδρές γραμμές, από τα παραπάνω, στον οικισμό θα πρέπει να υπάρχουν στοιχεία, τα οποία θα βοηθήσουν στην επίτευξη ενός από τους στόχους που έθεσε η ανασκαφική ομάδα κατά την έναρξη αυτού του έργου, δηλαδή την αναζήτηση συνδετικών κρίκων μεταξύ του Αιγαίου και του εσωτερικού της Βαλκανικής και ακόμη παραπέρα με την Κεντρική Ευρώπη.

Στους άλλους στόχους της ομάδας περιλαμβάνεται η μελέτη της οργάνωσης του χώρου μέσα στον οικισμό, που δεν μπορεί να γίνει στον βουλγαρικό τομέα λόγω του μικρού τμήματος του οικισμού που αναπτύσσεται εκεί. Για το λόγο αυτό σχεδιάζεται η επέκταση της ανασκαφής σε έκταση, ανάλογη βέβαια με τις οικονομικές δυνατότητες.

Ένας επίσης σημαντικός στόχος είναι η ανάπτυξη αρμονικής συνεργασίας της ελληνικής ομάδας (Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, Ι. Ασλάνης και Φ. Κωνσταντοπούλου) με τη βουλγαρική (Η. Todorova, J. Bojadziev, I. Vajsov και V. Draganov). Επιστέγασμα αυτής της κοινής προσπάθειας σχεδιάζεται να είναι η κοινή δημοσίευση των αποτελεσμάτων των δύο παράλληλων ανασκαφών, εγχείρημα που γίνεται για πρώτη φορά.

Καβάλα,
Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων
ΚΕΡΑ,
Εθνικό Ίδρυμα Μελετών

Χάιδω Κουκούλη-Χρυσανθάκη
Ι. Ασλάνης
Φανή Κωνσταντοπούλου

11. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα συγκλίνουν και οι ραδιοχρονολογήσεις φάσεων της Βαλκανικής που περιέχουν όμοια κεραμική: Σιταγροί II: βλ. Ασλάνης, Η Προϊστορία της Μακεδονίας I. Η Νεολιθική Εποχή, 1992. Szakhalhat: βλ. N. Kalisz - P. Ratzky, Comparative C-14 Dates for the Hungarian Late Neolithic στο: The Late Neolithic of the Tisza Region, κατάλογος έκθεσης, 1987, 28 κ.εξ. Gradeshnitsa: βλ. Todorova, Kammenomednata Epoxa v Bulgaria, 1979.

12. Ι. Ασλάνης - J. Bojadziev - Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη - Η. Todorova, Προμαχώνας - Topolnica: Ελληνοβουλγαρικές έρευνες στον προϊστορικό οικισμό. Πρακτικά συνεδρίου «Οι Σέρρες και η περιοχή τους», υπό έκδοση.

PROMAHONAS - TOPOLNIČA: GREEK AND BULGARIAN INVESTIGATIONS IN THE PREHISTORIC SETTLEMENT

by *C. KOUKOULI-CHRYSANTHAKI - I. ASLANIS - F. KONSTANTOPOULOU*

The prehistoric settlement of Promahonas/Topolniča lies 6 km W of the village of Promahonas and 2 km SE of the village of Topolniča, just above the Strymon valley in the NE foothills of Mount Kerkini. It covers an area of some 4.2 ha, of which approximately 0.2 ha is in Bulgarian territory.

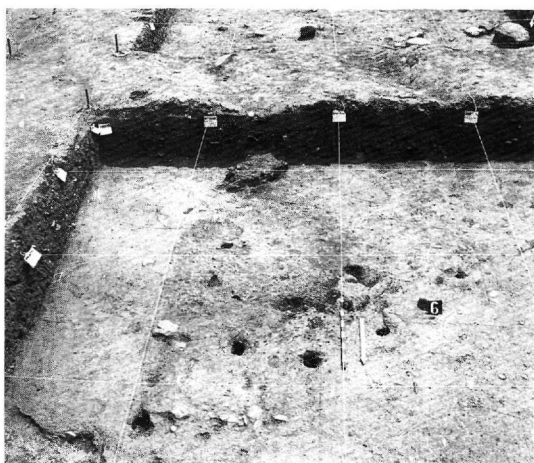
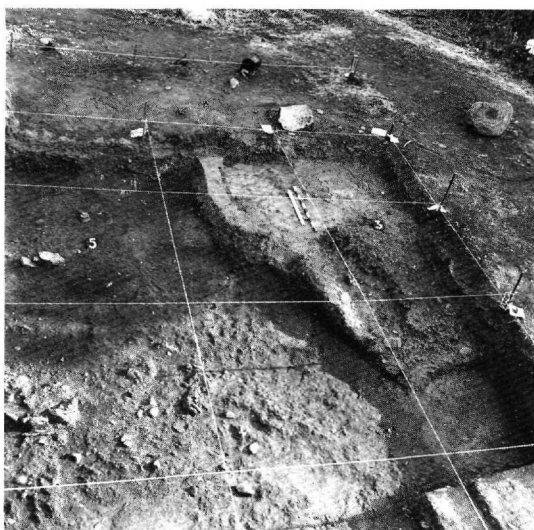
The settlement's distinctive position, straddling the Greek-Bulgarian border, provided the motivation for the first joint Greek-Bulgarian excavation programme.

Excavation in the Greek sector in 1993 was carried out in 4 sections (A-D). The architectural remains include a hearth, part of which was located in section A a few centimetres below the surface. It is presumed that ploughing has destroyed the architectural structures in the upper layer, which was excavated in all the sections. In the next layer down, the floor of which must be 0.5 m below the surface, postholes which probably belonged to some unidentified structure were located in section B.

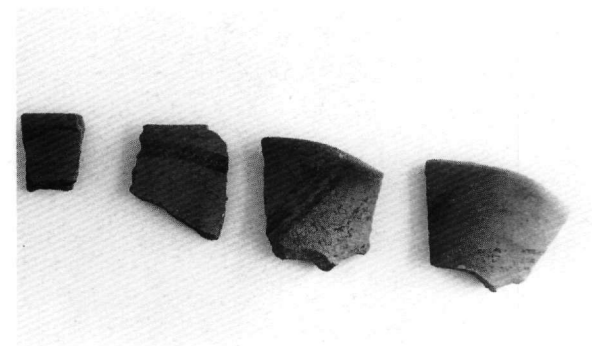
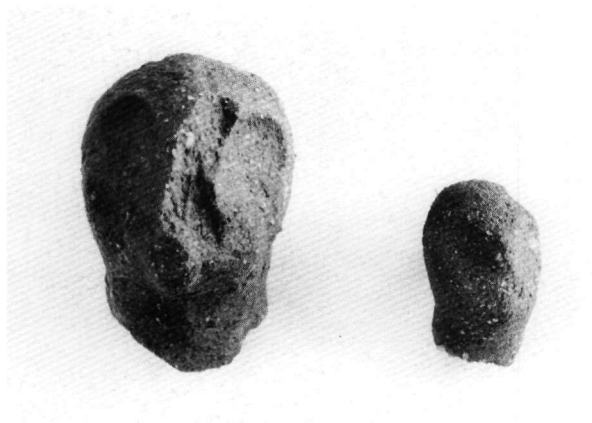
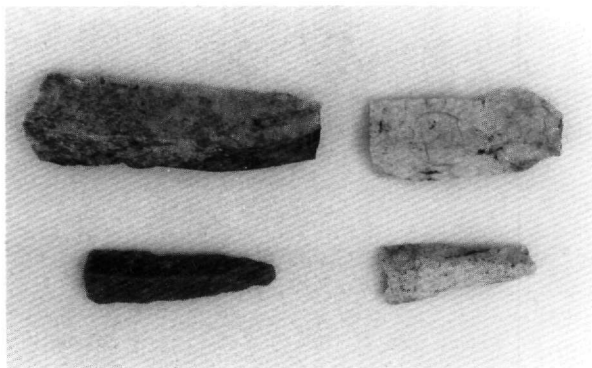
The finds include pottery, tools, figurines, and everyday artefacts. The pottery included categories that typify specific areas, such as Akropotamos and Gradeshnitsa, as also categories with Bitum- and Notenkopf-type decoration. The latter two types are characteristic of central European pottery.

According to the pottery finds, as also the radio dating carried out on finds from the Bulgarian sector (which has been completely excavated), the two upper habitation layers located during the first excavation period in 1993 in the Greek sector date to the late 6th and early 5th millennium BC.

1. Προμαχώνας-Τορολνίτσα: Άποψη του χώρου ανασκαφής στον ελληνικό τομέα. 2. Τομή Γ: Συγκέντρωση κεραμικής. 3. Τομή Α: Τμήμα εστίας από το ανώτερο στρώμα. Επάνω δεξιά όλμος θύρας. 4. Κεφάλι πήλινου ειδωλίου. Επιφανειακό εύρημα. 5. Τομή Β: Πασσαλότρυπες. 6. Εργαλεία οστίνηα.

7. Λίθινα εργαλεία: Λεπίδες από πυριτόλιθο. 8. Πήλινο σφονδύλι. 9. Ειδώλια. 10. Κεραμική με διακόσμηση Bitum. 11. Κεραμική τύπου Ακροποτάμου. 12. Κεραμική τύπου Gradeshnitsa. 13. Κεραμική με εγχάρακτη διακόσμηση. Αριστερά με διακόσμηση τύπου «Notenkopf».